

- TY P.: Régi hazai nyomdák mintakönyvei. 1940. Magyar Bibliofil Társaság
- ⁴ HOLL B.: Ferenczffy Lőrinc. Egy magyar könyvkiadó a XVII. században. Magyar Helikon, 1980.
- ⁵ A Czéh-nyomda illusztrációs mintakönyve mellett a múlt szadból a pesti Landerer és az Egyetemi Nyomda mintakönyvének fennmaradásáról van tudomásunk.
- ⁶ SZILÁRDFY – TÜSKÉS – KNAPP 1987. kat. sz. 279.
- ⁷ uo. kat. sz. 268.
- ⁸ SZILÁRDFY 1995. kat. sz. 196.
- ⁹ A nagyszombati egyetemi nyomda betűmintakönyve, 1773. (1997.) 285.
- ¹⁰ Szilárdffy – Tüskés Knapp 1987. kat. sz. 34.
- ¹¹ A hazai grafikatörténet ebben a vonatkozásban elért kevés eredménye közül itt kell megemlítenünk egy nívós kismester, a francia származású, az 1780-as évektől Magyarországon tevékenykedő J. Gritner tevékenységének feltárására irányuló kísérletet VAYERNE ZIBOLEN Ágnes: Gritner J. magyarországi munkásságának körvonalai. in: *Ars Hungarica*, 1981/2. 225.–231. Néhány Gritner jelzetű metszet a Czéh-mintakönyvben is felbukkan, így például a 999-es számú, Vesta templomot ábrázoló metszet esetében.

Serfőző Szabolcs

PULSZKY FERENC (1814–1897) EMLÉKÉRE. FERENC PULSZKY (1814–1897) MEMORIAL EXHIBITION. [Katalógus] Magyar Tudományos Akadémia, Művészeti Gyűjtemény. Budapest, 1997. 195 lap. ill. Kiállítás a Magyar Tudományos Akadémia Székházának III. emeleti helyiségeiben, 1997.október 31 – 1998.március 31. A kiállítást rendezte Basics Beatrix és Szabó Júlia.

A magyar múzeológia megteremtőjének, Pulszky Ferencnek az emlékére, halálának centenáriumán, a régész-művészettörténész kutatók összefogásával, a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézetének vezetésével, a kiváló polihisztor tudóshoz méltó kiállítás született, amelyet a hazai gyakorlatban ritkának mondható, színvonalas katalógus kísért.

A magyar és angol nyelvű katalógusban érdekes tanulmányok olvashatók Pulszky Ferenc életével kapcsolatban Csorba László, Kabdebó Tamás és Szilágyi János György tollából. A szerzők más-más aspektusból rajzolták meg Pulszky életútját, értékelték egy-egy korszakát. Szilágyi János György – a Pulszky életmű legelmélyültebb kutatója és ismerője – behatóan foglalkozott a Fejérváry–Pulszky gyűjtemény ókori anyagával, külön tanulmányban és a kiállított tárgyak kapcsán a katalógus címszavaiban is. (E gyűjteményből olyan jelentős műtárgyak is kerültek a Szépművészeti Múzeum Antik Osztályának birtokába, mint a Grimani kancsó.)

Szentesi Edit tanulmányában a Fejérváry gyűjtemény Parthenon-fríz másolatáról írt, melyet Josef Daniel Böhm készített. A család egykori eperjesi házában még ma is megtalálható dombormű – mely feltehetően az ifjú Pulszky számára is nagy élmény lehetett – készítésének történetével, művészettörténeti jelentőségével, de magával a ház történetével és a fríz felfedezésével is foglalkozott a szerző.

Az ókor iránt univerzálisan érdeklődő Pulszky Ferenc műgyűjtő szenvedélyét az egyiptomi Imhotep szobor (ma a Szépművészeti Múzeum Egyiptomi gyűjteményének becses darabja) megvásárlása is jól példázza. E szobor ikonográfiáját valamint európai gyűjteményekben követhető történetét Török László vizsgálta. De Pulszkyt érdekelte a korában szinte előzmények nélküli ősrégészet kutatása is – erről Kovács Tibor írt –, akárcsak a bizánci művészet. A múzeumigazgató alakját, működésének európai voltát Marosi Ernő tanulmánya és esszé értékű bevezetője emelte ki. Horváth Hilda írásából megtudhatjuk, hogy Pulszky Ferenc a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójaként szorgalmazta az Iparművészeti Múzeum megalapítását, pontosan érzékelve e múzeum alapításának időszerűségét. A tanulmányok után található a Pulszky család XVIII. századtól követhető családfája, Cs. Lengyel Beatrix összeállításában.

A kiállítást Szabó Júlia (MTA Művészeti Gyűjtemény) és Basics Beatrix (Magyar Nemzeti Múzeum) rendezte, jól ügyelve arra, hogy a Pulszky családot gazdag történeti környezetbe helyezték. Sikeresen rajzolták meg Pulszky Ferenc ifjúságát, neveltetését, majd életútját. Bemutatták, miként vált a nagybátyjával, Fejérváry Gáborral utazó ifjú műbaráttá, értő műgyűjtővé, majd múzeumot alapító, tudományszervező tudóssá. Sajnos Pulszky antik gyűjteménye, akárcsak elefántcsont faragványai szétszóródtak, ma a világ távoli múzeumainak kincsei, így az egykori gyűjtemény rekonstruálása és az eredeti tárgyak bemutatása meghaladta e kiállítás lehetőségeit. Töredékesen fennmaradt azonban az az album, a *Liber Antiquitatis*, amelyet Fejérváry készítettett 1842-ben a gyűjtemény fontosabb darabjairól, ennek lapjai érzékeltették az egykori kollekciónak gazdagságát.

A jó arányérzékkel válogatott kiállítási anyag a Pulszky családról fellelhető arcképek, a reformkor és a XIX. századi történelem nagy alakjainak bemutatásával – hiszen Pulszky Ferencet szinte mindegyikükhöz valamilyen kapcsolat fűzte – teljes tizenkilencedik századi arcképcsarnokot tárt a látogató elé. A kiállítás helyszínéül az MTA harmadik emeleti kiállítótermeinél kiválóbbat aligha lehetett volna elképzelni, hiszen a múlt századi tudományos élet e sokoldalú alakja, aki múzeumszervező is volt, élete során sok szállal kötődött a tudós testülethez, amely már 1838-ban levelező tagjává választotta, s amelynek 1895-ben másodelnöke is lett.

Pulszky Ferenc műbaráttól, gyűjtőtől vált olyan európai hírű múzeumalapító, tudományszervező tudóssá, aki ismerte a kor legjelentősebb gyűjteményeit, s ismeretei alapján pontosan meg tudta határozni a gyűjtés, őrzés, feldolgozás és bemutatás princípiumait. Az *Uti vázlatokban*, A múzeumokról c. írásában megfogalmazott elvei máig követhetők, aktuálisak, elgondolkoztatóak: „a nemzetek műveltségi fokát a múzeumok száma s gazdagsága szerint lehet meghatározni, amely nemzetnek nincsen művészeti érzéke, s mely történelmének emlékeivel nem gondol, azt alig tartjuk polgárosodottnak.”

Amikor újra meg kell fogalmazni az Európába integrálódó Magyarországnak kultúrájának értékeit, nem haszontalan, ha tudományunk nagy alakjainak életművét alaposabban megismerjük. E célt jól szolgálta a kiállítás és a katalógus.

Nyerges Éva

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA. Magyar Nemzeti Galéria 1998 március 12. – szeptember 20. Budapest, 1998. 537 lap, számozatlan illusztráció. Szerk. Bernáth Mária – Nagy Ildikó. A képeket válogatta és a kiállítást rendezte Bernáth Mária, Földes Mária, Pleszniv Edit.

A fejléc hosszú névsorát még folytatni lehetne, hiszen az év nagy kiállítása igazán nagyszámú szakembergárdát sorakoztatott fel a kiállított többszáz műalkotáson túl a művész egész életműve bemutatására, elemzésére. A cél egyértelmű volt mindnyájuk számára: Rippl-Rónai helyét az egyetemes európai festészet viszonylatában keresni a sokszor idézett elődök, Petrovics Elek, Fülep Lajos, Gombosi György, Genthon István és a katalógus szerzőinek korábbi írásai nyomán. A rövidítésjegyzéknek is szerkesztett ABC-be rendezett válogatott bibliográfiában ugyan nem könnyű megtalálni a Rippl-Rónairól szóló fontos írások időbeli sorrendjét, de azért ez a más katalógusokban is megszokott megoldás a vaskos kötet takarékos elosztását segíti elő. Az a tény azonban erősen soványítja a három oldal terjedelmű bibliográfiát, hogy abból nemcsak magyar kézikönyvek maradtak ki, de a Rippl-Rónaira vonatkozó külföldi irodalom korábbi része is. A tanulmányok, képelemzések anyagában előforduló külföldi kritikák sora teljes egészében hiányzik. Nemcsak az általam 1994-ben az *Ars Hungarica*-ban publikált, Csontváryval ismeretségben lévő, de Rippl-Rónait recenzáló Pierre Veber, de a tanulmányokban igen sokat emlegetett Crevalier sem fordul elő az irodalomjegyzékben. Kitűnő ötlet volt viszont a kiállításon szereplő művek címének ABC-s mutatója.

A katalógus és kiállítás egyformán hagyományos, tehát tanulmányokat, képleírásokat, dokumentumokat, életrajzot, kiállítások jegyzékét, válogatott bibliográfiát tartalmaz. Rippl-Rónai kiállításán nem szerepeltek kortársak, barátok, pályatársak művei, bizonyára azért, mert a Magyar Nemzeti Galéria az alkalomra kicsit átfestett, nyomott mennyezetű földszinti termeiben így is zsúfoltan voltak jelen festmények, rajzok, grafikák, iparművészeti tárgyak. Több teret pedig – úgy látszik – nem kapott a kiállítás, pedig a mester hatalmas oeuvre-je és baráti-művészi körének előkelősége megérdemelte volna.

A kiállítás rendezői és a katalógus írói nagy gondot fordítottak (volna) Rippl-Rónai József külföldi gyűjteményekbe került műveinek bemutatásá-